

4. Драгоманов М. П. *Исторические песни малорусского народа с объяснениями Вл. Антоновича и М. Драгоманова*. Вибране. К.: Либідь, 1991. 220 с.
5. Кравченко А. *Пісня як біблія*. Харків : Фоліо, 2001. 224 с.
6. Некрасова О. *Українська народна пісня як джерело духовного розвитку особистості*. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2017. 254 с.
7. Лисенко М. *Молодоці*. Збірка танців та веснянок. Збірка народних пісень хоровому розкладі. К. : Муз. Україна, 1990. 143 с.
8. Сухомлинський В. *Серце віддаю дітям. Вибрані твори*. В 5-ти т., Т.3. К. : Рад. школа, 1977. с. 378.
9. Погребняк Ю. *Фольклор і народна пісня: історія та сучасність*. Київ : Видавництво "Смолоскип", 2005. 352 с.
10. Швидків Г. Р. *Українські народні пісні та романси в курсі постановки голосу*. Рівне : видавець Олег Зень, 2006. 130 с.

*Музика Леся Адамівна
(м. Івано-Франківськ, Україна)*

DOI: <https://doi.org/10.37835/AMS-2024-17-18-04-3.04>

УДК 378:373.091.12.011.3-051

Теоретико-методичні засади формування духовної культури майбутніх учителів музичного мистецтва

Проблемами формування духовної культури особистості переймається кожна цивілізована держава. Сьогодні, у складний період потрясінь, погіршення духовності суспільства, втрати моральних норм та цінностей, актуальність розгляду їх загострюється, особливо коли мова йде про виховання особистості. У першу чергу це стосується майбутніх педагогів, від духовності і професійної підготовки яких залежить майбутнє держави. Тому питання формування культури і духовної культури привертають до себе постійну увагу науковців, зокрема, психологічні аспекти духовності відображені у роботах І. Бега, В. Зінченка, В. Москальця; педагогічним проблемам духовної культури присвячені дослідження О. Барабаша, Т. Гнітецької, Н. Кічук, В. Лінчевської, Р. Хмельюк; дослідження В. Андрущенко, А. Бичко, О. Комаровської, Г. Падалки, О. Рудницької, розкривають вплив мистецтва на особливості формування особистості.

У наукових доробках поняття "культура" розуміється як "сукупність матеріальних та духовних цінностей" [5], спосіб діяльності [2], творчий вияв особистості [3] тощо. Неоднозначно представлена в буденній свідомості культура, по-перше, розуміється як

стандарт для орієнтації певної професійної групи людей або суспільства; по-друге, ідентифікується з освіченістю та інтелігентністю людини; по-третє, характеризує її місце і спосіб життя. Культура є універсальним поєднанням усіх життєво важливих для людини сфер життя і саме рівень її розвитку визначає вектор у побудові життєвого сценарію більшості людей.

Розкриваючи суспільну сутність культури, вчені дотримуються погляду, що "культура" в загальному розумінні цього слова – це певний рівень розвитку суспільства, котрий характеризує форми людських відносин, саму людину як суб'єкта діяльності. Зовнішнє відображення культури визначається багатством предметної діяльності людини, сукупністю наслідків праці та думки. У вузькому значенні – це сфера духовного життя суспільства, котра охоплює систему виховання та освіти, духовної творчості, а також ті заклади і організації для забезпечення її функціонування. Водночас, вважають учені, культура означає також рівень освіченості, вихованості людини, рівень володіння нею будь-якою галуззю знань або діяльності [4, с. 275].

З огляду на твердження, що культура є "сукупністю матеріальних і духовних цінностей, створених суспільством" [6], стає зрозумілим, що духовна культура з одного боку є частиною загальної культури, а з іншого виступає показником рівня загальної культури.

Визначаючи сутність поняття "духовна культура", неможливо залишити поза увагою розгляд такого феномена, як духовність. Проблематика, пов'язана з формуванням духовності особистості, здавна привертала до себе увагу філософів, педагогів, психологів і знайшла відображення у працях Аристотеля, Платона, Г. Гегеля, І. Канта, П. Могили, Г. Сковороди, М. Драгоманова, М. Костомарова, М. Грушевського, С. Русової, П. Юркевича та ін.

Підсумовуючи вищенаведені теоретичні міркування щодо визначення сутності понять "духовність" і "духовна культура" узагальнимо, що хоча означені феномени непокоїли уми вчених протягом всієї історії людства, на сьогодні загальноприйнятого визначення поняття "духовність" не існує. Духовність розуміється як: історична свідомість; релігійність; єдність істини, добра і краси; цілісність психічної життєдіяльності людини; єдність моральних сил людини тощо, що свідчить про невгамонність людської думки, котра навряд чи буде колись остаточно задоволена пошуками глибинного сенсу духовності. Враховуючи, що духовна культура особистості та її духовність перебувають у тісному взаємозв'язку, духовність характеризується якісним рівнем свідомості особистості, а духовна культура – характером його діяльності.

У науковій літературі термін "духовна культура" узагальнює такі значення, як художня освіта, естетично-етичне виховання, засноване на

гуманістичному баченні світу. Естетичне виховання – складова духовної культури, що ефективно спрямовує та спонукає студентську молодь до цілеспрямованих добірок оптимальних форм та методів, методичних інструментів педагогічної діяльності викладачів естетичного, духовноестетичного, морально-емоційного спрямування, а також створенням духовного простору у вищій школі. Професійна компетентність майбутнього вчителя музичного мистецтва об'єднує спроможність студентів до реалізації отриманих знань у майбутній професійній діяльності, котра в основному стосується здатності використання творчих музичних здібностей разом з технічними навичками; розвиток компетентностей до викладання навчальних предметів; комунікативні здібності у спілкуванні з оточуючим освітнім середовищем; здатність до здійснення викладацької та дослідницької діяльності, що дозволяє використовувати знання сучасних методів викладання, концепцій та передового практичного досвіду. Дотримуючись принципів формування та розвитку професійної компетентності вчителів музичного мистецтва, можна визначити такі їх складові: базові здібності, професійні здібності, здібності до викладання, інноваційні здібності та лідерські здібності. Встановлено, що важливу роль відіграє принцип інтеграції в процесі підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. Розробляються нові програми, які забезпечують взаємозв'язок музичного та естетичного виховання; культурологічної освіти із сімейною освітою, шкільною освітою та соціальною освітою тощо. Під час освоєння навчального курсу утворюється повноцінний зв'язок між викладачем і студентами; між суб'єктивними та об'єктивними умовами професійної діяльності, що визначає ефективність розробленого навчального плану та якість педагогічної системи музичної освіти. Отже, рівень музичної майстерності майбутніх учителів музичного мистецтва є початком культивування естетичного мислення, як основи базового музичного навчання, розвитку музичних умінь і формування музичної культури, що безпосередньо приводить до формування духовної культури у студентів. Таким чином, формування духовної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі підготовки спонукає звернути увагу на дослідження організаційно-педагогічних умов управління формуванням духовної культури у майбутніх учителів музичного мистецтва як одного з важливих орієнтирів удосконалення професійної підготовки студентів.

Організація педагогічного процесу для майбутніх учителів музичного мистецтва у напрямі формування духовної культури передбачає стимулювання освітнього процесу, що має залежність від об'єктивно-суб'єктивних чинників, таких як, індивідуальні особистісні якості молодого покоління, що потребують особистісно-орієнтованого підходу, котрий сприяє духовному самовиявленню,

духовної самореалізації особистості, індивідуального духовного творчого розвитку. Враховуючи особливості розвитку духовної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в умовах ЗВО, можна визначити такі організаційно-педагогічні умови:

- 1) наявність інтеграційних зв'язків та інноваційного освітнього середовища у процесі підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва;
- 2) наявність навчально-методичних умінь та професійно-музичних навичок у викладачів, що забезпечують як розвиток професійних компетентностей, так і духовний розвиток студентів;
- 3) мотивація студентів до навчальної діяльності та розвиток їх пізнавальної активності;
- 4) забезпечення якості освітнього процесу.

Пропонуються засади організаційно-педагогічних умов, зокрема, наявність інтеграційних зав'язків та інноваційного освітнього середовища у процесі підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. Різноманітні освітні реформи, які останнім часом пропагуються, дозволяють організовувати освітній процес на основі впровадження новітніх професійних курсів та навчальних систем для формування у майбутніх учителів музики розуміння музичного рівня освітнього пізнання, сприйняття загальних законів музичної освіти. Під час освоєння навчального курсу утворюється повноцінний зв'язок між викладачем і студентами, між суб'єктивними та об'єктивними умовами професійної діяльності, що визначає ефективність розробленого навчального плану та якість педагогічної системи освіти. Освітньо-пізнавальний рівень майбутніх учителів музичного мистецтва пов'язаний із ефективністю навчання, що передбачає встановлення освітньої комунікації між викладачами та студентами. Практика формування духовної культури та мислення має бути зосереджена на варіюванні навчальних матеріалів та розширенні сайтів для навчання, щоб майбутні учителі музичного мистецтва могли накопичувати корисні навчальні матеріали. У зв'язку із глобальними змінами у комунікативних та інформативних середовищах, з'являється перспектива обміну досягненнями та кращими освітніми концепціями, що стосуються мистецької галузі, зокрема, традиційної хорової школи, де відзначається спадковість у передачі освітніх традицій, спрямованих на формування духовності людини та її розвиток у спільноті. В освітньому процесі цілеспрямовано створюються організаційно-педагогічні умови формування компетентного фахівця. Вони лежать у таких площинах взаємодії суб'єктів освітнього процесу: студент – викладач, студент – студент, студент – студентський колектив, студент – професія. У сучасній освіті саме інновації в музичній освіті розглядаються як змінювання ціннісних тенденцій, що є

запорукою підйому від традиційної музичної освіти до естетичної та культурної. Основним у музичному вихованні студента є надання можливостей покращити свою художню обізнаність, естетичні здібності, а також їхню духовну культурну якість. Можна помітити, що головна інноваційна мета духовного культурного занурення та культивування духовного мислення підростаючого покоління полягає в інновації її цілей та цінностей навчання. Використання інтерактивних методів педагогічної практики дозволяє студентам мати попереднє сприйняття музики, що дає змогу більш детально зрозуміти мелодію, через внутрішнє розуміння ритму, тембру, звучання, інтонації. Всі ці складові трансформуються в основу навчання, як першочергове джерело впливу на розвиток художніх та мистецьких навичок. Саме інноваційні методи допомагають студентам опанувати різні способи використання музики (гра, спів, композиція тощо) та формувати професійні компетентності. Сучасна практика формування духовної культури спрямована на диверсифікацію освітніх матеріалів, оснащення новітніми технологіями навчальних сайтів, котрі визначають особливості культурного мистецького та музичного середовища, вагомого для формування духовної культури студентів у навчальному процесі.

Зміст плану розвитку навчально-виховного процесу спеціальності Середня освіта (Музичне мистецтво) є необхідним для стабільного генераційного розвитку майбутніх фахівців. Він відіграє важливу роль у процесі отримання студентами практичних навичок і регламентується нормативними документами: освітньо-професійною програмою, навчальним планом, котрі відображаються у навчально-методичних матеріалах, розроблених викладачами кафедри. До наповненості організаційнопрофесійної діяльності з боку викладачів відноситься створення актуальних навчальних програм; підбір та видання сучасних підручників і посібників; розроблення та втілення навчально-методичних систем із профільних дисциплін, котрі забезпечують формування духовної культури студентів. Саме музична освіта та підготовка фахівця закладають основу орієнтиру на результат – формування фахової компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва, котрий прогнозується відповідно до освітньо-кваліфікаційної характеристики вчителя музичного мистецтва. Здобуття рівня художньої майстерності започатковує культивування естетичного мислення як основи базового навчання і формування духовної культури. Цей рівень є важливим не лише для навчання студентів музичного мистецтва, а й дуже важливою частиною системи самої духовної освіти.

Традиційне викладання музики передбачає зосередження великої кількості викладачів музичного мистецтва на рівні викладання художніх

навичок у всій системі навчання, незалежно від того, чи пояснюють вони студентам основну музичну термінологію, чи оцінюють важливість творів та стилів музики. Використання різних методів навчання дозволяють студентам отримати попереднє сприйняття музики, а також глибше зрозуміти мелодію, ритм, тембр тощо. Поки вони не опанують технологічного способу використання музики (гру, спів, композицію тощо), їх навчання можна розглядати як навчання на рівні отримання мистецьких навичок. За статистичними дослідженнями, більшість викладачів зосереджують свою увагу на навчанні техніки опанування певними навичками, часто ігноруючи заняття, що потребують духовного розвитку студента. При цьому важливого значення набуває створення варіативних курсів навчання студентів, що забезпечує доповнення навчальних дисциплін інваріантною складовою освітньої програми. Варіативні курси навчальних музичних дисциплін передбачають організацію освітнього процесу в індивідуальній формі навчання, що зумовлює отримання знань та надбання музичних вмінь під час вивчення змісту певного курсу. Для того, щоб відокремити викладання музичних предметів, потрібно, щоб духовна музична культура могла формуватися на кількох рівнях і проникати в систему навчання. Випускники, котрі здобули вищу музичну освіту та отримали диплом учителя музичного мистецтва, мають найкращу підготовку з професійної музичної грамотності. Вони розширили свій мистецький кругозір, розвинули свої міжкультурні можливості музичного та духовного розвитку. Програмні результати навчання за дисципліною "Методика викладання музичних дисциплін у вищій школі" передбачають сформованість світогляду, активну громадянську позицію, загальну духовну культуру; уміння аналізувати й інтерпретувати соціальні та духовно-культурно-мистецькі явища і процеси; аргументувати власні оцінні судження; уміння використовувати інформаційні технології в професійній діяльності; оволодіння знаннями теорії та методології музичної освіти; опанування методикою викладання музичних дисциплін у загальноосвітній школі; уміння добирати ефективні й педагогічно доцільні форми та методи роботи з учнями та студентами; уміння формувати навчальний репертуар студента для занять у вокальному, інструментальному й хоровому класах.

Мотивація формування духовної культури та естетичного мислення займає у педагогічній системі закладів вищої освіти чільне місце. Формування духовної культури та культивування естетичного мислення на практиці не лише визначають цілі навчання, але й підкреслюють ціннісні інновації і водночас вказують на дві конкретні сфери практики: одна – навчальні матеріали та розширення поля діяльності та навчання, друга – це глибокий досвід та інтерактивний вплив. При вивченні мотивації студентів до навчальної

діяльності виявляється велика кількість потреб професійного розвитку. Мотивація студентів враховує внутрішні та зовнішні чинники, когнітивні та соціальні, що включають у себе як особистісні мотиви (престиж, щастя, уникнення невдачі), так і об'єктивно соціальні мотиви (обов'язок, відповідальність, самовизначення). На процес формування мотивації впливають особистісні індивідуальні якості студентів, котрі змінюються на різних етапах процесу навчання.

Теоретико-методичні засади формування духовної культури у майбутніх учителів музичного мистецтва передбачають можливість відображення принципів внутрішньої організації, певних критеріїв, показників, властивостей та ознак, які впливають на формування духовної культури у майбутніх учителів музичного мистецтва і створюють оптимальні умови щодо розвитку ключових, професійних компетентностей відповідно до індивідуальних запитів і професійних потреб замовників освітніх послуг, ключових стейкхолдерів. Це уможливорює забезпечення цілісності й системності процесу відстеження показників професійного розвитку науково-педагогічних кадрів, своєчасне реагування й прогнозування, ухвалення управлінських рішень щодо функціонування та розвитку системи музичної освіти в умовах закладу вищої освіти.

Отже, формування духовної культури стає перевагою, має ефективний вплив на якість мистецької освіти, що сприяє професійному зростанню, навчанню та реалізації цілей студентів. Організаційно-педагогічні умови є ключовими складовими формування духовної культури у майбутніх учителів музичного мистецтва. Розуміння їхньої важливості дозволяє розробляти стратегії управління та покращувати якість освітнього процесу.

Література:

1. Вознюк О. В., Дубасенюк О. А. *Цільові орієнтири розвитку особистості у системі освіти: інтегративний підхід*: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. 684 с.
2. Горелов М. Є., Моця О. П., Рафальський О. О. *Українська етнічна нація*. Київ: Еко-продакшн, 2012. 192 с.
3. Закович М. М., Зязюн І. А., Семашко О. М., Шевнюк О. Л., Безвершук Ж. О. та ін. *Культурологія: українська та зарубіжна культура*: навч. посіб. / За ред. М. М. Заковича. К., 2009. 567 с.
4. Коваль Л. Г., Зверева І. Д., Хлебнік С. Р. *Соціальна педагогіка*. Київ: ІЗМН, 1997. 392 с.
5. Корінний М. М., Шевченко І. Ф. *Короткий енциклопедичний словник з культури*. Київ: Україна, 2003. 384 с.

6. Озадовська Л. В., Поліщук Н. П. *Філософський енциклопедичний словник*. Київ: Абрис, 2002. 742 с.
7. Олексюк О. М. *Педагогіка духовного потенціалу особистості: сфера музичного мистецтва*: навч. посіб. Київ: Знання України, 2004. 263 с.
8. Падалка Г. М. *Педагогіка мистецтва: теорія і методика викладання мистецьких дисциплін*. Київ: Освіта України, 2008. 274 с.

Ороновська Лариса Дмитрівна, Ороновський Анатолій Ігорович
(м. Тернопіль, Україна)

DOI: <https://doi.org/10.37835/AMS-2024-17-18-04-3.05>

УДК 373.3.016:78

Формування інтересу до класичної музики у сучасному середовищі НУШ

Вивчення і трансформація інтересів на особистісному рівні становить чи не найскладнішу проблему в історії і практиці естетичного виховання. Адже інтерес виступає одним із важливих чинників формування свідомості людини, її моральних якостей, естетичних смаків.

У сьогоденні освіта й виховання реалізуються в основному завданні української національної школи: формуванні естетичних інтересів, вихованні духовної культури школярів, які повинні вміти творчо мислити, оцінювати різні життєві ситуації, відповідально ставитися до себе і результатів своєї праці.

Основою розробки педагогічних аспектів музичних інтересів стали наукові праці багатьох педагогів-дослідників (А. Болгарський, Б. Брилін, Н. Лисіна, Н. Морозова, С. Никитюк, Г. Тарасов та інші).

Загальні питання про музичний інтерес висвітлено у дисертаційних дослідженнях таких авторів: О. Бурлина, О. Дем'янчук, М. Румер, А. Сохор, В. Цукерман, Г. Щукіна та ін. Вченими визначено, що інтерес до музики присутній в усіх процесах пізнання, основою якого є – мотивований інтерес.

Мета пропонованої наукової розвідки полягає у популяризації класичної музики як засобу формування музичних інтересів сучасних учнів у навчально-виховному середовищі НУШ.

Класична музика – широкий термін, який вживається для визначення типу музики, що належить до писемної композиторської традиції та наслідують сформовані в XVII – XIX століттях музичні форми і жанри, інструментарій та традиції стилістичного виконання.

Термін "класична музика" використовується: